

FÖRA

= FÖretagshälsovårdens Rehab-Arbete

Tidig arbetslivsinriktad rehabilitering inom kommuner och landsting - företagshälsovårdens metoder och arbetssätt

Finansierat av AFA Försäkring 2010 – 2014

FoU-programmet Arbetslivsinriktad rehabilitering inom kommuner och landsting

Katarina Kjellberg, Allan Toomingas, Carl Åborg, Christian Ståhl och Marianne Parmsund

katarina.kjellberg@ki.se

Institutet för Miljömedicin, Karolinska institutet

Centrum för Arbets- och Miljömedicin, Stockholms läns landsting

Bakgrund

- FHV har goda förutsättningar att spela en viktig roll vad gäller tidiga insatser för sjukskrivna.
  - Kontakt med arbetsgivare och arbetsplatserna
- Ökade krav på arbetsgivarna att tidigt sätta in insatser och pröva möjligheter att anpassa arbetet.
- Forskningen visar att åtgärder riktade mot arbetsplats och arbetsförhållanden har en betydelsefull effekt på återgång i arbete
  - dock brist på studier avseende sjukskrivna med psykisk ohälsa.
- FHV:s arbete med tidiga arbetsplatsåtgärder studerat i begränsad omfattning.
- Brist på evidensbaserade metoder för FHV.

Syfte

Att identifiera och vidareutveckla framgångsrika metoder och arbetssätt för företagshälsovården (FHV) i arbetet med tidig arbetslivsinriktad rehabilitering inom vård- och omsorgsförvaltningar i kommuner och landsting.

Metoder och arbetssätt som:

- underlättar tidig återgång i arbete
- bidrar till hållbar arbetsförmåga.

Tidig arbetslivsinriktad rehabilitering (TAR)

Rehabiliteringsåtgärder som utförs så tidigt som möjligt, och inom de första sex månaderna av en sjukskrivning (i enlighet med rehabkedjan)

Fokus på

1. Sjukanmälan
2. Arbetsförmågebedömningar
3. Anpassningar av arbetet
4. FHV:s samverkan med arbetsgivare och andra rehabiliteringsaktörer.

Metod

- Kartlägga vilka metoder och arbetssätt som FHV använder.
- Belysa hur dessa upplevs av FHV, arbetsgivare, FK och sjukskrivna.

1. Enkät till samtliga godkända FHV-enheter i Sverige

→ 74% svarsfrekvens

2. Intervjuer

→ strategiskt urval av 12 FHV-enheter med vård- och omsorgsförvaltningar som kunder

totalt 64 intervjuer

- 25 FHV-anställda
- 15 arbetsgivare (på dessa vård- och omsorgsförvaltningar)
- 19 sjukskrivna (- ” -)
- 5 försäkringskassehandläggare

3. Fokusgruppintervjuer från HOFF-projektet

→ 8 fokusgrupper med 44 enhetschefer i 4 kommuner

Resultat

Övergripande framgångsfaktorer:

- Nära och goda relationer mellan FHV och kunden.
- Kontinuitet och långsiktiga avtal
- FHV:s tjänsteutbud utformas i dialog med arbetsgivaren, baserat på behoven i verksamheten.
- Flexibilitet och anpassning till rådande lokala förhållanden och behov.
- En systematiserad kommunikation samt strukturerade arbetsmetoder och rutiner.
- En god relation mellan chef/arbetsledare och den anställda
→ sjukskrivningsprocessen, anpassningar

Sjukanmälan

- Vanligast att medarbetaren ringer till sin chef och/eller sin avdelning
  - Kräver aktiv chef och fungerande rutiner.
  - En del FHV är involverade i att följa upp sjukskrivningar.
- Vanligt med IT-system för att registrera och följa upp sjukskrivningar (tex ADATO)
  - Skickar notiser efter bestämt antal frånvarodagar eller upprepad korttidsfrånvaro
- 40% av FHV angav att tjänsten "sjuk- och friskanmälan" ingick i avtalen.
  - Snabb ingång till FHV som möjliggör tidiga insatser
  - Chefen kan tappa kontakten med sjukskrivna.

Framgångsfaktorer

- Strukturerad hantering av sjukanmälningar med fastslagna rutiner.
→ t ex IT-system för sjukfrånvaro som registrerar, larmar och följer upp.
- FHV medverkar i dialog kring sjukfrånvaron hos arbetsgivaren och får komma in tidigt i processen.
- Individen får stöd av chef och arbetskamrater och känner sig välkommen tillbaks.

Förbättringsområden

- "Sjuk-& friskanmälan" kan i vissa fall behöva vidareutvecklas så att kontakten mellan medarbetaren och chefen bibehålls.
- Utbildning av chefer i hantering av sjukskrivnings- och rehab processer.

Arbetsförmågebedömning

- Metoder som bedömer individens funktion används mest, och bland dessa är de som bedömer fysisk funktion de absolut vanligaste.
- Metoder för bedömning av arbetstagarens förmåga i relation till krav i arbetet nämns i mindre omfattning.
- FHV gör sällan *egen* bedömning av kraven i arbetet.
- Arbetsgivaren bidrar ofta med en arbetsbeskrivning.
- Inbyggda FHV har ofta ingående kunskap om arbetsplatserna och kraven i arbetet.
- Ibland görs arbetsplatsbesök i samband med arbetsförmågebedömningar - men inte generellt.

Olika motiv för arbetsförmågebedömningar

1. Kontroll/underlag för sjukskrivning
  2. Anpassning av arbetsuppgifter/arbetsplats
  3. Omplacering inom organisationen
  4. Övertalande eller legitimerande syfte inför avslutande av anställningen
- } Rehab, grund för åtgärder

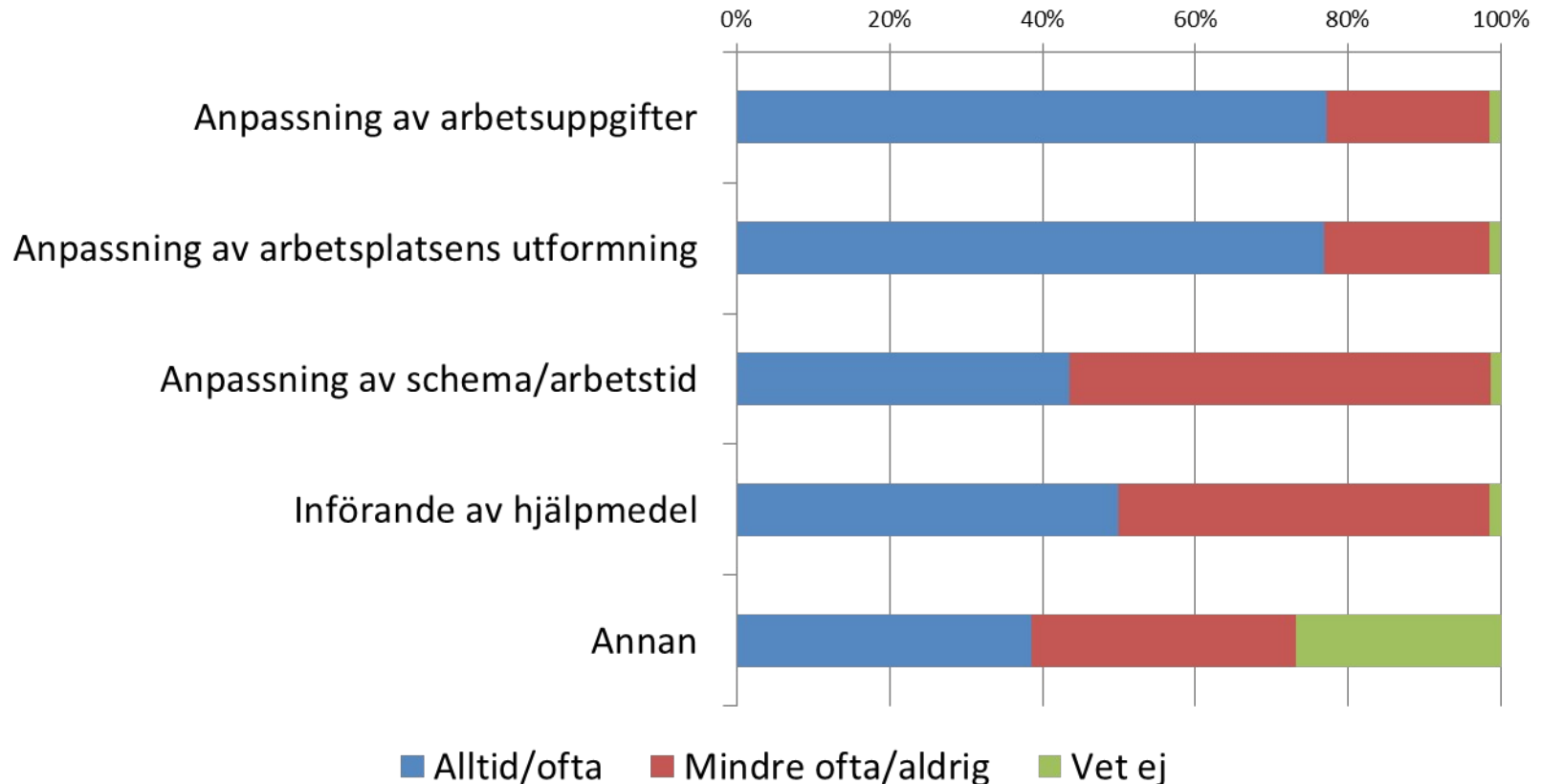
Framgångsfaktorer

- Tydliga beställningar av arbetsförmågebedömningar från arbetsgivaren:
  - syfte
  - vad bedömningen ska användas till
  - strukturerad beställningsprocess.

Förbättringsområden

- FHV efterlyser bättre metoder, där individens förmågor relateras till arbetets krav.
  - Speciell brist på metoder för psykisk ohälsa.

Typ av anpassningar (enkätsvaren)

Annan:

- Arbetsorganisatoriska åtgärder
- Psykosocialt stöd
- Omplacering, se på möjligheter till annat arbete

Typ av anpassningar (utifrån intervjuerna)

- **Ergonomiska anpassningar**

- möbler, hjälpmedel, inredning
- utbildning/träning i arbetsteknik

- **Yrkeshygieniska anpassningar**

- ventilation, ljud och ljus

- **Anpassningar vid psykosociala besvär**

- fr a schema, arbetstid
- byte av/slipa arbetsuppgifter
- lugn miljö

*Nämns mer sällan och
upplevs som svårare*

- **Byte av arbetsgrupp** (både ergonomisk/psykosocial anpassning)

Framgångsfaktorer

- Tid och resurser
- Anpassningar förankras hos ledningen – inte ”ordineras” av FHV.
- Arbetskamraterna behöver bli förberedda av chefen på villkoren för en medarbetares återkomst i arbete
→ t ex tidsbegränsade anpassningar.

Förbättringsområden

- Ökad kunskap behövs om effektiva anpassningar vid psykiska besvär.
- FHV vill arbeta mer med anpassningar i förebyggande skede och för hela arbetsgruppen (inte bara för individen).

Samverkan mellan arbetsgivare och FHV

Organisationsform

- Stor betydelse för typ av avtal och samarbetet
  - *Intern* (t.ex. en kommun- eller landstingshälsa)
  - *Extern* (separat bolag som arbetsgivare köper tjänster ifrån)

- Hur redovisas kostnaden, och vem ser den?
  - *Intern FHV*: kostnaderna regleras ofta centralt, syns ej i den enskilda chefens budget - chefer upplever "fri tillgång till FHV"
  - *Extern FHV*: tydligt vad varje tjänst kostar
    - köp av styckvisa tjänster
    - ibland basutbud som regleras centralt
    - betydelse för i vilken utsträckning FHV anlitas.

Arbetsgivares strategier

- Integrera FHV mera!
  - Exempel från både intern och extern FHV, där de bjuds in att ha inflytande över arbetsgivarens rutiner för sjukskrivning och rehabilitering.
- Gör det själv!
  - Arbetsgivares HR-avdelningar utvecklar egna rutiner för att hantera arbetsförmågebedömningar och anpassningar, och anlitar bara FHV då medicinsk expertis behövs.

Personalvårdsföretag som komplement till FHV

- Tillhandahåller "personalvård" eller "personalstöd" , t ex:
  - sjukanmälan
  - individuellt chefsstöd
  - akut krisstöd
  - en tjänst dit anställda kan vända sig dygnet runt med frågor som rör privatlivet.
- Fri tillgång för alla anställda - kontakterna kräver inte medgivande från chefen.

Kontinuitet och långsiktiga avtal

Framgångsfaktor och förbättringsområden

- FHV har möjlighet att lära känna arbetsplatserna.
- Arbetsgivaren vet hur FHV kan användas i rehab-arbetet.
- Tjänsteutbudet kan utformas i dialog och baseras på behoven i verksamheten.
- Underlättar samarbete kring preventivt arbete/SAM.
- Möjliggör återkoppling till FHV om utfallet av insatser
  - Vidareutveckling av metoder och arbetssätt.
  - Intern FHV kan vara *ett* sätt att tillgodose detta
  - Exempel även från externa FHV med utvecklade, långsiktiga avtal med arbetsgivarna och breda basutbud.

Rapport kommer...

...från Centrum för Arbets- och Miljömedicin, Stockholms läns landsting senare i vår eller i höst.

www.slo.sll.se/camm

Tack för att ni lyssnat!